

ПАРТІЯ В СИСТЕМІ ПОГЛЯДІВ АНТОНІО ГРАМШІ

У статті викладено погляди лідера та ідеолога Італійської комуністичної партії Антоніо Грамші, розкрито проблему взаємовідносин партії і партійного керівництва з робітничим класом, а також принципи, на яких, на думку Грамші, повинні будуватися дані взаємини.

Ключові слова: Партія, робітничий клас, маси, пролетаріат

В статье излагаются взгляды лидера и идеолога Итальянской коммунистической партии Антонио Грамши, раскрывается проблема взаимоотношения партии и партийного руководства с рабочим классом, а также принципы, на которых, по мнению Грамши, должны строиться данные взаимоотношения.

Ключевые слова: Партия, рабочий класс, массы, пролетариат

The article presents the views of the leader and ideologue of the Italian Communist Party of Italy, Antonio Gramsci, reveals some relationships party and party leadership to the working class, as well as the principles on which, according to Gramsci, these relations should be built.

The article considers: Party, the working class, the masses, the proletariat

Постановка проблеми й аналіз актуальних досліджень. Антоніо Грамші - лідер комуністичної партії Італії, яка займала провідне становище в політичному житті країни. Погляди Грамші, безумовно, заслуговують на увагу і є актуальними на сьогоднішній день. Особливої уваги заслуговує його уявлення про партію і про те, яким критеріям вона повинна відповідати. При написанні статті були використані статті з журналів (Богорад В.А. [2], Трофимов В.А. [6], Шабалин В.А. [7], Попов А.С. [5], Мизиано К.Ф. [3]), тематика яких присвячена саме поглядам Грамші на партію, а також була використана праця лідера італійських комуністів «Вибрані твори» [1].

Мета роботи: розкрити погляди Антоніо Грамші на партію.

Виклад основного матеріалу. Народився Антоніо Грамші в бідній сім'ї на острові Сардинія 23 січня 1891 р. Там пройшли його дитинство і юність. Гніт напівфеодальних порядків, жорстока експлуатація знедоленого селянства, середньовічні методи правління, органічно вросли в політичну систему капіталістичного суспільства, - такими були перші враження юнака, що зробили величезний вплив на процес його духовного становлення [2, с.108].

Формування Грамші як революціонера, теоретика-марксиста проходило на зламі двох епох, в умовах поділу світу на дві протилежні системи. Переростання капіталізму в монополістичний, а потім в державно-монополістичний завершило підготовку об'єктивних передумов соціалістичної революції. Початковий період творчої і політичної біографії Антоніо Грамші охоплює 1911-1919 роки. Це були роки в університеті Туріну, потім професійній журналістській діяльності, набуття Соціалістичну партію.

Саме в цей період Грамші прийшов до розуміння історичної ролі робітничого класу, перейнявся ідеалами соціалізму [6, с.141].

Процес формування грамшіанських поглядів на партію, які в якості стрункої системи в основному склалися до Ліонському з'їзду ІКП (січень 1926 рік.), Був складним. Це були роки наростаючої загрози фашизму, коли партія вела роботу в напівлегальних умовах, роки непримиренної боротьби проти правого опортунізму соціалістів і лівацької лінії сектантського угруповання Бордігі [7, с.125-126].

На протигагу ультралівим сектантам в рядах ІКП, яка вважає, що партія як носій високого теоретичного знання повинна стояти над масами (яким відводилася роль всього лише пасивного об'єкта пропагандистського впливу з боку «всезнаючого» керівництва). Грамші відстоював принцип тісного зв'язку партії з масами. У цьому він бачив необхідну умову її життєдіяльності. Будучи озброєною теорією, вона вносить в маси усвідомлення найближчих і кінцевих цілей революційної боротьби, шляхів і способів їх досягнення. Але одночасно партія сама вчиться у мас, в процесі взаємин з ними краще розуміє інтереси робітничого класу та інших груп трудящих, і тим самим отримує можливість правильного, адекватного вираження їх у своїй політичній лінії [4, с.71].

Грамші ніколи не сприймає партію як механічне скупчення індивідів, чинне як єдине ціле. В його уяві партія - це складний соціальний організм, вся життєдіяльність якого пов'язана з динамікою поведінки її членів, з їх припливом або відливом від політичної партії пролетаріату. Цю динаміку Грамші пов'язував з історичними умовами, в яких доводиться працювати партії, з її здатністю своєчасно реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої обстановки. Класи і верстви повинні бачити в партії виразника своїх інтересів, і якщо в певних історичних обставин вони об'єднуються і гуртуються навколо партії, це означає, що партія зуміла надати своїй організації форму, яка

відповідає їх інтересам. Якщо при тих же обставинах представники цих класів і верств починають відходити від своєї партії, це означає, що при даній формі організації і керівництва традиційна партія не розглядається ними в якості дійсного виразника їхніх інтересів, вона перетворюється в чисто бюрократичну і неживу організацію [5, с.89].

Заслуговує на увагу і думка Грамші про те, що оцінка політичної партії, що дається їй поза конкретно-історичного контексту, в умовах абстрагування від ідейних і культурних цінностей, традицій, які зумовили виникнення тієї чи іншої партії, її політичне обличчя, її специфіку призводить до неправильного розуміння характеру і змісту вирішуваних нею питань, до стереотипізації поглядів на роль партії. У цьому зв'язку Грамші підкреслював, що «найбільшою і найбільш загальною помилкою є невміння вийти з власної культурної оболонки і вимір інших країн мірками, які їм не властиві: не бачити відмінності під удаваним однаковим зовнішнім виглядом і не бачити загального в різному його зовнішньому прояві» [5, с.86-87].

«Партія, – підкреслював Грамші, – має більше або менше значення і вплив саме в залежності від того, в якій мірі її конкретна діяльність відіграє більшу або меншу роль у визначенні ходу історичного розвитку країни» [1, с.308].

Міцна ідеологічна, теоретична зброя, якою володіє партія, дозволяє їй не тільки науково визначити головні і найближчі революційні цілі, методи їх досягнення, а й згуртувати навколо робітничого класу всі непролетарські трудящі маси, керувати ними, вести за собою, а також використовувати в інтересах революції слабкі сторони класового супротивника, йти на тимчасові компроміси, не змінюючи корінним інтересам пролетаріату [7, с.130].

«Для того, щоб партія жила і підтримувала зв'язок з масами, – писав він, – необхідно, щоб кожен член партії був активним політичним елементом, керівником. Саме тому, що партія сильно централізована, необхідна широка агітаційно-пропагандистська робота в її лавах. Необхідно, щоб партія організованим чином виховувала своїх членів і піднімала їх ідеологічний рівень. Централізація означає, зокрема, що в будь-якій ситуації, навіть у стані посиленого, стану облоги, навіть коли керівні комітети не можуть функціонувати протягом певного періоду або перебувають в таких умовах, що не можуть бути пов'язані з усією периферією, – всі члени партії, кожен у своєму середовищі, повинні бути в змозі орієнтуватися ... щоб робітничий клас не був збентежений, а відчував, що ним керують і що він може ще боротися. Ідеологічна підготовка мас є, отже, необхідною вимогою революційної боротьби» [1, с.387].

«Завдання партії, – говорив він, – полягає в тому, щоб стати центром тяжіння для всіх трудящих мас, в тому, щоб її директиви досягли всіх трудящих мас і щоб міцно завоювати їх довіру і таким чином стати вождем і мозком цих мас» [1, с.195].

У роботах 1919-1921 рр. вже присутня проблема гегемонії робітничого класу, якій надалі Грамші приділив таку пильну увагу. Думка Грамші напружено працювала над тим, як повинна здійснюватися гегемонія. Робочий клас – носій гегемонії, але пролетаріат покликаний вирішувати не тільки власні класові проблеми, але й проблеми всього суспільства, всієї нації. Керівник передбачає керованого, підкреслює Грамші.

Отже, гегемонія здійснюється, коли робітничий клас зумів скріпити союз із самими широкими трудящими масами – пролетарськими і непролетарськими. І навпаки, коли робітничий клас не має союзників, коли він позбавлений широкої сфери впливу, тоді немає і гегемонії. В органічному зв'язку з проблемою гегемонії Грамші широко розвинув концепцію партії – її різноманітної і відповідальної функції в революційному процесі. У політичній партії робітничого класу Грамші бачив «колективного інтелігента», що виражає «історичну свідомість» класу, він бачив силу, яка всебічно вирішуючи проблеми нації, здатна вести широкі народні маси до соціалізму [3, с.27-28].

Висновки й основні перспективи дослідження. Таким чином, можна зробити висновок, що партія в системі поглядів Антоніо Грамші займала одне з ключових місць. В ній він вбачав силу, яка повинна стати виразником інтересів робітничого класу. При цьому, він акцентував увагу на тому, що партія, через своїх представників, має співпрацювати з пролетаріатом, щоб «зсередини» зрозуміти його потреби.

Італійська комуністична партія проіснувала до 1991 р., що є підтвердженням того, що ідеї Грамші, а також його принципи взаємовідносин партії та робітничого класу насправді втілювались у життя. Це, в свою чергу, дає поштовх для більш докладного вивчення даної теми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грамши А. Избранные произведения. / А.Грамши [Пер. с итал.] / Вступ. статья Г.П.Смирнова. – М.: Политиздат, 1980. – 422 с.

2. Богорад В.А. Антонио Грамши. (К 80-летию со дня рождения) / В.А.Богорад // Вопросы истории КПСС. – 1971.– №1.– С.108-110.
3. Мизиано К.Ф. Ленинизм и формирование революционных взглядов А.Грамши./ К.Ф.Мизиано – В кн.: Проблемы рабочего движения. (Материалы сессии).- М., 1968. - С.169-279.
4. Никитич Л. Революционер, политик, мыслитель: К 50-летию со дня смерти А. Грамши: [Деятель Итал. компартии]/ Л. Никитич // Мировая экономика и международные отношения. – 1987. – №7. – С.68-74.
5. Попов А.С. А.Грамши о партии и политическом руководстве // Вопросы истории КПСС. – 1987. – №5. – С.86-91.
6. Трофимов В.А. Верность гуманистическим идеалам: К 100-летию со дня рождения А.Грамши/ В.А.Трофимов // Вопросы истории КПСС.–1991. – №1. – С.141-147.
7. Шабалин В.А. Развитие марксистско- ленинского учения о партии в трудах А. Грамши (1921-1926 гг.) // Науч. докл. высш. школы. науч. коммунизм, 1981, т.32. – №2.– С.125-132.